

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2018. – Т. 37-38. – С. 273-281

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2018. – Volume. 37-38. – pp. 273-281

УДК: 339.92(498:4)

© Віра Бурдяк¹

Успіхи Румунії на шляху європейської інтеграції

Автор доводить, що Румунія за роки членства в ЄС дуже позитивно змінилася. Відбулося становлення демократичних інституцій, попри те, що це складна країна з посткомуністичним минулим та високим рівнем корупції. Громадянське суспільство Румунії повірило у можливість змін на краще, але останні події щодо звільнення голови Антикорупційного директорату, змін до закону про статус суддів і прокурорів, кримінально-процесуального кодексу Румунії можуть поставити під сумнів попередні досягнення. На це вказують багатотисячні демонстрації з протестними закличками проти дій уряду, які пройшли в столиці і багатьох містах.

Ключові слова: Європейський Союз, Румунія, європейська інтеграція.

Success of Romania on the way of European integration

The author proves that Romania has changed very positively over the years of EU membership. There was the establishment of democratic institutions, despite the fact that it is a complex country with a post-communist past and a high level of corruption. Romanian civil society believed in the possibility of change for the better, but the latest developments regarding the dismissal of the head of the Anticorruption Directorate, changes to the law on the status of judges and prosecutors, the Romanian Code of Criminal Procedure may call into question previous achievements. This is indicated by thousands of demonstrations with protest calls against government actions that took place in the capital and in many cities. If the authorities ignore the "voice of the people", then it is unknown what to expect in the future. One of the scenarios is the destabilization of the situation in the country due to the radicalization of a society that is already beginning to manifest itself, and another – further disillusionment of the population and the return of the population to a state of hopelessness. Both options are not good for the public, and this is understood in Bucharest, Europe and the United States.

Keywords: European Union, Romania, European integration.

Активні інтеграційні процеси у світі – важливий чинник трансформації і розвитку держав ЦСЄ. До них належить і сусідня з Україною Румунія. Її вступ до ЄС у 2007 р. завершив 12-річний етап реформування політичної й економічної систем на основі Маастрихтських критеріїв, обов'язкових для всіх членів ЄС. Зі вступом до ЄС інтеграційні процеси в Румунії не зупинилися, а набули нової якості. Безперечно, на ефективність інтеграції Румунії негативно вплинули політичні, економічні й соціальні кризи, що виникали в державі, які часто були пов'язані з недовірою до органів влади, політичних партій, інститутів громадянського суспільства. Ці проблеми знайомі й близькі Україні, що значно посилює актуальність піднятої проблеми для нашого суспільства.

Більше того, інтеграційні процеси, які відбуваються нині в Румунії важливі для України ще й тому, що сусідня держава, яка ще зовсім недавно займала передостанні місця по багатьох показниках серед нових держав-членів ЄС, тепер піднялася на значно вищі позиції і перебуває у фаворитах Брюсселя.

Європейська комісія (ЄК) тривалий час різко критикувала офіційний Бухарест за корупцію і бідність, вимагала проведення реформ, дотримання прав людини. Схоже, що конструктивна критика вплинула на дії уряду, про що свідчать позитивні результати, яких держава досягла в останні роки. Попри те, що багато європейців вважають румунів головними учасниками

¹ Доктор політичних наук, професор кафедри політології та державного управління, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна, E-mail: vira_burdjak@rambler.ru, <https://orcid.org/0000-0003-0037-2173>, <https://doi.org/10.31861/mhpi2018.37-38.256-263>.

трудої міграції, саме Румунія нині на першому місці в об'єднаній Європі за темпами зростання економіки. У 2015 р. темпи росту економіки склали 3,9%, у 2016 р. – 4,8%; а в 2017 р. вони досягли 5,7%. Це при тому, що середні в ЄС темпи економічного зростання складають 2,4%. У Румунії розвиваються всі сектори економіки: послуги, виробництво товарів, експорт і, відповідно, зростає добробут громадян. Споживання населення в 2016 р. досягло найвищого показника за минуле з часу вступу до ЄС десятиліття, а в 2017 р. воно зросло ще на 8%. Попри численні суспільні проблеми, експерти вважають перспективи розвитку Румунії добрими. За прогнозами на 2018 р. темпи зростання знизяться до 4%, але й у такому випадку вони будуть одними з найвищих в Європі. Тож досвід інтеграції Румунії до ЄС, її реформи доволі цікаві для України.

Приєднання до євроатлантичних структур було однією з основних цілей суспільно-економічної трансформації, на шлях якої Румунія вступила в 1990 р. Членство в ЄС, цьому престижному інтеграційному об'єднанні європейських держав, розцінювалося в Румунії як визнання належності до Європи. Інтеграція з ЄС була центральним пунктом програм майже всіх політичних партій, які у великій кількості виникли після подій 1989 р. Вважалося, що інтеграція допоможе швидко стати на шлях ефективного розвитку економіки та розпочати навздогінний рух до найбільш розвинених за рівнем життя держав Європи.

Майже два десятиліття Румунія готувалася до цієї події, неодноразово отримуючи відмови ЄС через неготовність політичних структур і економіки держави до включення в головне економічне об'єднання Європи. Показово, що перш ніж приєднатися до ЄС Румунія вступила у військово-політичний блок НАТО, немов би сигналізуючи про свою готовність до європейської інтеграції. При цьому румунське керівництво явно розраховувало, що після такого кроку ЄС не зможе відмовити державі в довгоочікуваному членстві. На шляху просування до Євросоюзу всі урядові коаліції, що змінювалися за минулі роки на політичному Олімпі Румунії, незалежно від їх політичних уподобань, завжди спиралися на активне розуміння і підтримку румунського суспільства.

Коли у 2007 р. державу прийняли до ЄС, населення з піднесенням сприйняло цю подію. Румуни розраховували на нові можливості, стабільний розвиток національної економіки та підвищення життєвого рівня. Т. Гелахер у монографії «Румунія і Євросоюз: як слабкий сильного переміг», писав, що «європейські бюрократи колективно надали Румунії повноформатне членство в ЄС, хоча місцеві політичні еліти не заслугоували цього»².

У перші два роки членства в ЄС Румунія досягла досить високих темпів розвитку економіки. Приріст ВВП (6,3% у 2007 р. і 7,4% у 2008 р.) перевищив показники більшості держав ЄС³. Певні успіхи були і в с/г. Врожайність пшениці досягла в 2011 р. 70 ц з 1 га, що вивело Румунію на 5-е місце в ЄС⁴.

У державі заявили про успіхи т.зв. «навздогінного» розвитку, але дальше становлення Румунії як члена ЄС збіглося в часі з погіршенням кон'юнктури на товарних ринках світу, що призвело до суттєвого обмеження надходжень іноземних інвестицій. Вчені Інституту економіки РАН писали, що «подолання історично сформованого розриву між Румунією та ЄС-25 лише за кількісними соціально-економічними параметрами – це проблема багатьох десятиліть»⁵.

Підсумки першого п'ятирічного розвитку румунської економіки в межах єдиного європейського ринку показали, що спочатку високі темпи зростання ВВП забезпечувалися в основному за рахунок розвитку сфери послуг і будівництва, тобто доволі вразливих, з точки зору кон'юнктури, сфер. Перші ж удари кризи 2009 р. привели до глибокого спаду економіки –

² Цит. за: Ganev V. I. (2012). Romania and the European Union: how the weak vanquished the strong. *Southeast European and Black Sea Studies*, March. Vol. 12, iss. 1. P. 196; Book Review (2009): Romania and the European Union: how the weak vanquished the strong. Manchester: Manchester Univ. Press, 304 p.

³ WIIW Current Analysis and Forecasts (2012), Vienna Institute for International Economic Studies. March. № 9. P. 76–79.

⁴ Аграрний сектор Румунії розвивається. *Румунія сьогодні : інтернет-сайт. 2012. 31 марта*. URL: <http://romania-today.ru/news/economy/2012/03/31/agrarnyjsektor-rumynii/>.

⁵ Страны Центральной и Восточной Европы – новые члены Европейского союза: проблемы адаптации (2010) / под ред. С. Глинкиной, Н. Куликовой; Ин-т экономики РАН. М.: Наука. С. 412.

до -6,6% ВВП. У 2010 р. падіння економічних показників зупинилося на позначці -1,6% ВВП. Становище дещо змінилося в 2011 р, коли цей показник склав 2,4%⁶.

Криза нещадно знівельовала розвиток будівельного комплексу Румунії, в якому було зайнято 10% її працездатного населення, що в певній мірі зумовило зростання безробіття з 5,8% у 2008 р. до 7,4% в 2011р.⁷ За соціологічними опитуваннями трансформація і кризові явища 2008-2009 рр. значно загострили соціальні проблеми в державі, боляче відобразилися на інтересах більшої частини румунів і в 2011-2012 рр. не раз викликали масові акції протесту⁸. Головними причинами були жорсткі заходи уряду щодо посилення бюджетної економії, продиктовані міжнародними фінансовими інститутами. Бюджет 2012 р. був дуже напруженим. «Заморозили» пенсії, зарплати службовців, скоротили фінанси на охорону здоров'я та приватизацію деяких державних активів⁹.

Уряд розраховував, що заходи дозволять скоротити дефіцит бюджету з 4,4% ВВП у 2011 р. до 1,9% у 2012 р. Втім, виконання цілей залежало від того, чи вдасться Румунії збільшити ВВП на 2%, що було надто мало ймовірним. Тож держава потребувала додаткової підтримки ЄС. Водночас ЄБРР у 2012 р. знизив прогноз щодо економічного зростання держави до 0,8%¹⁰, аргументуючи тим, що більшість великих банків Румунії є у власності іноземних, в основному австрійських банків, які дуже строго стежать за дотриманням вимог ЄС про обмеження запозичень «сумнівним клієнтам». 16% капіталу банків Румунії знаходиться в руках грецьких власників, яким не довіряли кредитори. Очевидно, що в таких обставинах Румунії важко було розраховувати на подальше залучення дешевих інвестицій на світовому фінансовому ринку.

Чинний уряд вважав, що досягнути позитивних змін можливо за рахунок обмеження соціальних виплат. Виступаючи на міжнародній конференції в Бухаресті у червні 2009 р., Президент Т. Бесеску вказав на негативну ситуацію, за якої «Румунія стає державою соціальної допомоги, яку вже отримує майже половина країни»¹¹. Були й несприятливі прогнози рейтингових агентств світу, що включали Румунію до групи перших десяти держав, яким загрожував суверенний дефолт. Втім, її фінансова система витримала перші удари кризи.

Однією з причин зростання бюджетного дефіциту став, на думку аналітиків, ріст соціальних виплат і внесків Румунії в загальноєвропейський бюджет. За положенням ЄС ці внески мали складати 0,5% ВВП, але в 2007 р. вони зросли до 1,6%, а виділенні Румунії засоби з бюджету ЄС склали 2,1%. Світова криза підвищила значимість зовнішніх джерел фінансування для подолання спаду в румунській економіці. Проте, за даними на кінець 2011 р., державний борг Румунії був одним з найнижчих серед членів ЄС – 32%¹².

У 2017 р. Румунія відзначала десятиліття членства в ЄС. У Комюніке МЗС Румунії від 1 січня 2017 р. наголошено, що вступ до ЄС – «момент історичної важливості, який ознаменував повне повернення в демократичний світ і початок участі нашої країни в якості держави-члена ЄС в європейський процес прийняття рішень»¹³, що «це десятиліття стало для Румунії вдалим періодом модернізації та розвитку, поліпшення якості життя громадян, освоєння можливостей інтеграції в Єдиний європейський ринок. А досвід, накопичений до цього часу, свідчить про наявність і надалі всіх необхідних передумов для ще більш ефективного освоєння благ членства в ЄС»¹⁴.

⁶ Romania's economy: Buckle up (2011). *The Economist*, December 10. P. 42.

⁷ WIIW Current Analyses and Forecasts (2012), Vienna Institute for International Economic Studies. February. № 7. P. 72.

⁸ Куликова Н. (2011). Уроки мирового кризиса в Восточной Европе // *Свободная мысль*. № 7–8. С. 43.

⁹ Romania's economy: Buckle up. *The Economist* (2011). December 10. P. 42.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Discursul presedintelui Romaniei, Traian Basescu, la conferinta "Viitorul Schimbarii Sociale" (2009). URL: <https://www.ziuaconstanta.ro/informatii/administratia-prezidentiala/discursul-presedintelui-romaniei-traian-basescu-la-conferinta-viitorul-schimbarii-sociale-51330-257492.html> (дата звернення: 12.03.2018).

¹² Sinn H.-W. Introduction (2011). *CESifo Forum*. Vol. 12, № 3. URL: <http://www.cesifo-group.de/portal/pls/portal/docs/1/1213481> (дата звернення: 14.03.2018).

¹³ Nicolov N. 10 ani de la aderarea României la UE. URL: <http://qforum.ro/10-ani-de-la-aderarea-romaniei-la-ue/> (дата звернення: 12.06.2018).

¹⁴ Viitorul Europei este viitorul României. Care este direcția Uniunii Europene după Brexit? URL: <https://timis.usr.ro/viitorul-europei-romaniei-directia-uniunii-europene/> (дата звернення: 12.06.2018).

Так, десять років в ЄС забезпечили румунам ряд переваг. Насамперед – це свободу пересування та доступ до ринку праці, навіть попри те, що Великобританія і Голландія відкрили свій ринок для румунських працівників лише через сім років після вступу держави в ЄС. Отже, громадяни отримали змогу вільного пересування, доступу до європейського ринку праці та освіти.

Одним із найбільш спірних питань для Румунії залишається міграція, особливо, коли мова заходить про наслідки вступу країни до ЄС. Деякі аналітики стверджують, що великі розміри міграції ведуть до депопуляції Румунії; інші ж наголошують на щорічних «мільярдних» надходженнях в країну від тих громадян, які мають можливість працювати в ЄС. Так, лише в 2015 р. румуни, які працюють за межами країни, надіслали своїм рідним 500 млн євро¹⁵. Втім, незважаючи на те, яка точка зору переважає, очевидно, що за останнє десятиліття з Румунії виїхали понад три млн осіб. Багато з них остаточно облаштувалися за кордоном, разом з сім'ями¹⁶.

Сучасна Румунія займає четверте місце в Європі за кількістю громадян, які живуть за межами батьківщини, після Великобританії, Польщі та Німеччини. Найбільше румунів виїхали до Італії, Іспанії, Великобританії і Німеччини. Більшість з них надсилають додому кошти і допомагають економіці держави – за останні десять років в Румунію від них надійшло майже 52 млрд євро, що набагато більше обсягу іноземних інвестицій за цей же період¹⁷.

За роки членства в ЄС Румунія досягла великих економічних результатів. «Цифри за десять років членства Румунії в ЄС свідчать про значний прогрес», – відзначило «Radio France International» в аналітичному матеріалі від 3 січня 2017 р. За даними дослідження, номінальний ВВП Румунії виріс з 100 млрд євро в 2007 р. до майже 170 млрд євро до кінця 2016 р. У відсотковому вираженні це складає 70%. Також, якщо в 2007 р. ВВП на душу населення (за купівельною спроможністю), становив 41% від середнього рівня по ЄС, то в кінці 2016 р. складав уже 57%, що на 13% вище. Для порівняння, за «Eurostat» ВВП Болгарії в цей же період зріс на 5%. А за економічним прогнозом на 2016 і 2017 рр. у Румунії був найвищий показник економічного зростання в Європі¹⁸.

Вступ до ЄС був найбільш сприятливим для таких сфер як іноземні інвестиції (за 10 рр. до Румунії надійшло майже 33 млрд євро), створення десятків тисяч нових робочих місць та торгівлі. Якщо до 2007 р. компанії експортували товарів на суму 25 млрд євро на рік, то лише за дев'ять місяців 2016 р. обсяг експорту перевищив 42 млрд євро. Перше місце в рейтингу країн-імпортерів з Румунії займала ФРН (автомобілі і запчастини). За нею йшли Італія (6,8 млрд євро експорту з Румунії) і Франція (3,7 млрд євро).

Іншою промисловою галуззю, на яку сприятливо вплинуло членство Румунії в ЄС, є ІТ. Нині лише в Клуж-Напока у цій сфері працюють майже 15 тис. фахівців, а в цілому в державі їх понад 150 тис. Середня заробітна плата в економіці підвищилася, хоч тут, на думку експертів, результати нижчі очікуваних: з 312 євро за станом на 1 січня 2007 р. до 459 євро в 2017 р.

Значна частина цих результатів досягнута завдяки європейським фондам. Тому румунським євроскептикам, які періодично апелюють, що країна вносить частку в бюджет ЄС, теж в цифрах офіційно відповіло Міністерство фінансів: з 2007 р. і по 2017 р. Румунія отримала від Брюсселя понад 40,5 млрд євро. А внесла в бюджет ЄС близько 13,6 млрд євро. Тож можна говорити про чисте надходження коштів в 26,9 млрд євро впродовж 10 рр. «Ми отримали більше, ніж внесли в бюджет ЄС, а гроші були виділені на чітко визначені проекти: від доріг і каналізаційних систем у селах до ІТ-компаній у великих містах. Фінансування ЄС покрило всі сфери розвитку Румунії», – писала «România Liberă» в січні 2018 р.¹⁹ Водночас експерти вказували, що нерідко

¹⁵ International Organization for Migration. URL <https://www.iom.int/> (дата звернення: 14.06.2018).

¹⁶ Население Румынии. Департамент по экономическим и социальным вопросам ООН: Отдел народонаселения. URL: <https://countrymeters.info/ru/Romania> (дата звернення: 12.06.2018).

¹⁷ Корнієнко О.О. (2014), Аналіз регіональної міграційної асиметрії в країнах Східної Європи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. С. 959-964.

¹⁸ Eurostat (2018), Minimum wage statistics. Eurostat statistics explained. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Minimum_wage_statistics (дата звернення: 10.04.2018).

¹⁹ Marinescu E. (2018), România a atras de pe piețeile financiare internaționale 1,75 miliarde de euro. *România Liberă*. 16.01.

якість інвестицій не відповідала кількості вкладених коштів. З цієї причини через 10 рр. після вступу в ЄС Румунія найменш розвинена держава спільноти.

Крім успіхів були й труднощі, які торкалися внутрішньої ситуації. Європейські експерти вважають, що поступове загострення ситуації в Румунії почалося після парламентських виборів в грудні 2016 р., коли перемогу отримала Соціал-демократична партія Румунії (СДП). У коаліції з «Альянсом лібералів і демократів за Європу» (АЛДЄ), СДП взяла відповідальність за подальший розвиток Румунії. Процеси, які почалися після цього, викликали невдоволення в країні і за кордоном. У січні 2017 р. урядова коаліція виступила з ініціативою масової амністії, ніби за вимогою ЄС щодо лібералізації ситуації в державі, що дозволило розвантажити переповнені в'язниці. Це не знайшло масової підтримки, адже населення вбачало в діях влади прагнення «обілити» лідера СДП Лівіу Драгня, якого засудили умовно за фальсифікацію інформації щодо явки громадян на місцевому референдумі Румунії у 2012 р. та позбавили права займати впродовж року державні посади. Вже 21-22 січня 2017 р. у Румунії прокотилася хвиля протестів, які за кількістю сягали до 500 тис. осіб.

Громадяни відстояли власну позицію. Уряд відступив, але взявся за послаблення антикорупційного законодавства та судової системи. Так, в кінці 2017 р. – початку 2018 р. Парламент Румунії провів процедуру ухвалення пакету законодавчих поправок до закону про статус суддів і прокурорів та до кримінально-процесуального законодавства. Згідно із окремими поправками, Президента позбавили права призначати прокурорів та суддів, пом'якшили кримінальне законодавство для корупціонерів, а частину повноважень магістратів передали від Вищої Ради Магістратури до Міністерства юстиції.

У ході прийняття нових законів ЄС висловив стурбованість щодо дій уряду Румунії. У щорічній доповіді (2017) про ситуацію в державі ЄК заявила, що «країна ризикує зробити значний крок назад у сфері незалежності судів»²⁰.

Натомість лідери правлячої в Румунії коаліції Л. Драгня і К. П. Терічану у листі Ж.-К. Юнкеру дивувалися реакції ЄК, що критикувала внесені в систему правосуддя поправки. «У цьому контексті, викликає здивування стурбованість Єврокомісії щодо прозорості і консенсусу при ухваленні поправок у кримінальне законодавство Румунії, – вказано в листі до голови ЄК. – Дивує ще й те, що ЄК не висловила стурбованість, коли попередній уряд Дачіана Чолоша 18 березня 2016 р., без попередніх дебатів, прийняв екстрену постанову уряду, вніс понад 100 поправок до Кримінально-процесуального кодексу Румунії. Поправки були внесені без консультацій з Вищою Радою Магістратури»²¹.

Лідери пояснювали потребу внесення поправок у систему правосуддя тим, щоб надалі уникнути обвинувальних вироків з боку Європейського суду з прав людини. Прийняті зміни подали на підпис Президенту К. Йоганнісу. Він відмовився підписати ухвалений Парламентом пакет законів і спрямував його до Конституційного суду (КС) і Венеціанської комісії. «Після того, як у 2016 р. правляча коаліція на чолі із СДП, пообіцявши громадянам «солодке та безбідне життя», перемогла на виборах і прийшла до влади, почалися не соціально-економічні реформи, а постійні нападки на правосуддя. Внесені правлячою парламентською більшістю поправки до системи правосуддя не відповідають європейським стандартам, порушують європейські принципи та цінності у сфері правосуддя»²², – сказав К. Йоганніс.

Попри наявність протиріч і очевидне загострення взаємин між урядом та Парламентом з одного боку і Президентом з іншого, в червні соціал-демократи внесли в парламент поправки

²⁰ Cum se traduce raportul MCV pentru politicienii de la București. Cum să spui că sprijini lupta anticorupție când pe ușa din dos vii cu ordonanțe de urgență care subminează combaterea corupției? URL: <https://republica.ro/cum-se-traduce-raportul-mcv-pentru-politicienii-de-la-bucuresti-cum-sa-spu-ca-sprijini-lupta-anticoruptie> (дата звернення: 14.03.2018).

²¹ Răspunsul Comisiei Europene la scrisoarea lui Liviu Dragnea și Călin Popescu Tăriceanu: Suntem foarte bine informați despre mizele care sunt în joc. URL: https://adevarul.ro/news/eveniment/raspunsul-comisiei-europene-scrisoarea-liviu-dragnea-calin-popescu-tariceanu-1_5a69f5e2df52022f75da2ed7/index.html (дата звернення: 14.03.2018).

²² Iohannis: Trimit legile justiției la CCR și sesizez Comisia de la Veneția. CCR să nu se grăbească. URL: <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/iohannis-trimit-legile-justitiei-la-ccr-si-sesizez-comisia-de-la-venetia-ccr-sa-nu-se-grabeasca-922153> (дата звернення: 07.05.2018).

до Кримінально-процесуального кодексу, які послаблюють повноваження прокурорів у протидії корупції на високому рівні.

Влада розпочала атаку і на керівника Антикорупційного директорату Лауру Ковеші, яка, зайнявши посаду у 2013 р., кардинально змінила ситуацію в боротьбі з корупцією в Румунії. Л. Ковеші ініціювала тисячі справ проти корупціонерів серед політичної еліти з опозиційних і правлячих партій. За п'ять років понад 60 румунських високих посадовців притягнули до суду, зокрема 11 колишніх і чинних міністрів, понад 40 депутатів і сенаторів. Такі дії схвалили не лише в Румунії, а й в ЄС та США. Л. Ковеші переконала громадян повірити в можливість змін на краще²³. А коаліція звинуватила її в політичній упередженості, зловживанні службовим становищем, незаконній співпраці зі спецслужбами та ініціюванням справ не за критерієм їх важливості, а за рівнем медіа-резонансу, до якого вони призводять.

У лютому 2018 р. Міністр юстиції Т. Тоадер, за підтримки прем'єра Віоріки Денчиле, направив Президенту К. Йоганнісу лист з вимогою відставки Л. Ковеші. Президент спочатку відмовився, але КС, більшість членів якого підтримують уряд, зобов'язав його звільнити прокурора з посади. Л. Ковеші під час останньої прес-конференції заявила, що цей епізод – не поразка, корупцію можна подолати, і закликала румунів не здаватися. Президент, критикуючи зміни, заявив «те, що відбувається в наші дні – це диктатура більшості і дуже шкодить демократії». Партії опозиції наголосили, що зміни можуть підірвати верховенство права в Румунії і закликали людей вийти на акцію протесту.

Дії уряду сколихнули суспільство, привернули увагу світу. Міжнародні інституції й європейські лідери висловили стурбованість ситуацією в Румунії, а пересічні румуни почали активно висловлювати власну позицію на вулицях великих міст країни. Старт протестам дав «Марш надії», який відбувся 20 січня 2018 р. Кілька тисяч страйкарів виступили проти внесених Парламентом змін до кримінального законодавства і системи правосуддя. Аналогічні акції пройшли у великих містах Румунії і багатьох європейських країн, де румунська діаспора протестувала перед будівлями дипломатичних представництв Румунії. Протести організували громадські організації через соціальні мережі.

У травні 2018 р. з вимогою «поважати юстицію і незалежність судових органів» 500 румунських прокурорів підписали відкритого листа до КС Румунії після винесеного рішення про конфлікт інтересів між Президентом і Міністерством юстиції, в результаті чого глава країни повинен був підписати декрет про відставку головного антикорупційного прокурора Л. Ковеші. Вони заявили, що Міністерство юстиції не повинно втручатися в роботу Вищої Ради Магістратури – органу, який контролює суддівську і прокурорську палати. На їх думку, рішення КС, за яким главу антикорупційної прокуратури Л. Ковеші мали відкликати з посади, підтверджує вплив політиків на правосуддя. В свою чергу правляча СДП, для демонстрації власної підтримки з боку населення, 9 червня 2018 р. організувала власний мітинг. У столиці Румунії було зібрано майже 100 тис. прихильників уряду одягнені в білому. Вони протестували проти зловживань прокурорами у боротьбі з корупцією, закликали до отримання більших свобод та збільшення робочих місць. Опозиційні до влади сили відповіли протестами 20 червня 2018 р. у ряді міст Румунії. Учасники акцій вимагали від уряду забезпечити незалежність органів правосуддя. На акцію в Бухаресті вийшло майже 10 тис. осіб. Менші демонстрації пройшли в інших містах країни. На відміну від колишніх акцій протесту, поліція вже затримувала демонстрантів. Не отримавши відповіді на свої заклики, громадськість почала радикалізуватися і мобілізувала ресурси. Врешті все це завершилося тим, що 10-11 серпня 2018 р. у Бухаресті на площі Вікторії пройшли акції протестів громадян, які живуть і працюють за межами Румунії, в якій також взяли участь представники опозиційних політичних партій.

Однак на відміну від попередніх акцій серпневі протести стали найбільш радикальними. У зіткненнях між силовиками та демонстрантами за даними жандармерії постраждали 440 осіб, з них 24 – правоохоронці. 65 осіб були госпіталізовані, решті допомогу надали на місці. За заявою представників влади поліція і жандармерія «була змушена використовувати засоби

²³ Procurorul sef Laura Codruta Kovesi, dezvaluiri despre dosarele deschise la DNA. Ce spune despre cazurile Oprescu si Ponta. URL: <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/codruta-kovesi-face-dezvaluiri-cate-dosare-inregistrate-la-dna-au-fost-deschise-in-acest-an-cu-ajutorul-sri.html> (дата звернення: 07.05.2018).

захисту (балончики зі сльозогінним газом), оскільки окремі демонстранти почали закидати представників поліції і жандармерії різними предметами і пляшками».

Вимоги страйкуючих: збереження основ незалежного правосуддя; очищення влади від осіб з сумнівною репутацією; відставки уряду; дострокових парламентських виборів; змін у податковій системі і пенсійній реформі, системі соціальної допомоги; розвиток економіки, сільського господарства та підприємництва. При цьому демонстранти виступали за демократію і розвиток партнерських відносин з ЄС і НАТО. Аналогічні акції пройшли в Сібіу, Клуж-Напока, Яссах, Тімішоарі, Бакеу, Брашові, Бая-Маре, Констанці, Галаці, Бистриці, Орадї, Таргу-Муреші та Сату-Маре.

Отже, події, які відбуваються в Румунії, не можуть не турбувати Україну. Румунія певний час була певним прикладом для українців в питаннях становлення демократичних інституцій, у складній країні з посткомуністичним минулим та високим рівнем корупції. Хоч громадянське суспільство Румунії повірило у можливість змін на краще, але останні події щодо звільнення голови Антикорупційного директорату Л. Ковеші, змін до закону про статус суддів і прокурорів, кримінально-процесуального кодексу можуть поставити під сумнів попередні досягнення країни. Якщо «голос народу» влада проігнорує, то невідомо, чого очікувати в подальшому. Один із сценаріїв дестабілізації ситуації в країні через радикалізацію суспільства, що вже починає проявлятися, а інший – подальше розчарування населення та повернення населення до стану безвиході. Обидва варіанти не сприятливі для суспільства і це розуміють у Бухаресті, Європі та США. Занадто багато сил та засобів було витрачене на те, щоб кардинально змінити ситуацію в Румунії на краще...

Список джерел

1. Аграрный сектор Румынии развивается. *Румыния сегодня : интернет-сайт. 2012. 31 марта.* URL: <http://romania-today.ru/news/economy/2012/03/31/agrarnyjsektor-rumynii/> (дата звернення: 14.03.2018).
2. Корнієнко О. О. (2014), Аналіз регіональної міграційної асиметрії в країнах Східної Європи. *Глобальні та національні проблеми економіки.* Миколаївський національний університет імені В. О.Сухомлинського. С. 959-964.
3. Куликова Н. (2011), Уроки мирового кризиса в Восточной Европе // *Свободная мысль.* № 7–8. С. 31-48.
4. Население Румынии. Департамент по экономическим и социальным вопросам ООН: Отдел народонаселения. URL: <https://countrymeters.info/gu/Romania> (дата звернення: 12.06.2018).
5. Страны Центральной и Восточной Европы – новые члены Европейского союза: проблемы адаптации (2010) / под ред. С. Глинкиной, Н. Куликовой; Ин-т экономики РАН. М. Наука. 495 с.
6. Book Review (2009), Romania and the European Union: how the weak vanquished the strong. Manchester : Manchester Univ. Press, 304 p.
7. Cum se traduce raportul MCV pentru politicienii de la București. Cum să spui că sprijini lupta anticorupție când pe ușa din dos vii cu ordonanțe de urgență care subminează combaterea corupției? URL: <https://republica.ro/cum-se-traduce-raportul-mcv-pentru-politicienii-de-la-bucuresti-cum-sa-spui-ca-sprijini-lupta-anticoruptie> (дата звернення: 14.03.2018).
8. Discursul presedintelui Romaniei, Traian Basescu, la conferinta "Viitorul Schimbarii Sociale", (2009). URL: <https://www.ziuaconstantina.ro/informatii/admini-stratia-prezidentiala/discursul-presedintelui-romaniei-traian-basescu-la-conferinta-viitorul-schimbarii-sociale-51330-257492.html> (дата звернення: 12.03.2018).
9. Eurostat (2018), Minimum wage statistics. Eurostat statistics explained. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Minimum_wage_statistics (дата звернення: 10.04.2018).
10. Ganev V. I. (2012), Romania and the European Union: how the weak vanquished the strong // *Southeast European and Black Sea Studies.* March. Vol. 12, iss. 1. P. 194-206.
11. International Organization for Migration. URL <https://www.iom.int/> (дата звернення: 14.06.2018).

12. Iohannis: Trimit legile justiției la CCR și sesizez Comisia de la Veneția. CCR să nu se grăbească. URL: <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/iohannis-trimit-legile-justitiei-la-ccr-si-sesizez-comisia-de-la-venetia-ccr-sa-nu-se-grabeasca-922153> (data звернення: 07.05.2018).
13. Marinescu E. (2018), România a atras de pe piețele financiare internaționale 1,75 miliarde de euro. *România Liberă*. 16.01.
14. Nicolov N. 10 ani de la aderarea României la UE. URL: <http://qvorum.ro/10-ani-de-la-aderarea-romaniei-la-ue/> (data звернення: 12.06.2018).
15. Procurorul șef Laura Codruta Kovesi, dezvaluiri despre dosarele deschise la DNA. Ce spune despre cazurile Oprescu și Ponta. URL: <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/codruta-kovesi-face-dezvaluiri-cate-dosare-inregistrate-la-dna-au-fost-deschise-in-acest-an-cu-ajutorul-sri.html> (data звернення: 07.05.2018).
16. Răspunsul Comisiei Europene la scrisoarea lui Liviu Dragnea și Călin Popescu Tăriceanu: Suntem foarte bine informați despre mizele care sunt în joc. URL: https://adevarul.ro/news/eveniment/raspunsul-comisiei-europene-scrisoarea-liviu-dragnea-calin-popescu-tariceanu-1_5a69f5e2df52022f75da2ed7/index.html (data звернення: 14.03.2018).
17. Romania's economy: Buckle up (2011). *The Economist*, December 10. P. 42.
18. Sinn H.-W. Introduction (2011), *CESifo Forum*. Vol. 12, № 3. URL: <http://www.cesifo-group.de/portal/pls/portal/docs/1/1213481> (data звернення: 14.03.2018).
19. Viitorul Europei este viitorul României. Care este direcția Uniunii Europene după Brexit? URL: <https://timis.usr.ro/viitorul-europei-romaniei-directia-uniunii-europene/> (data звернення: 12.06.2018).
20. WIIW Current Analysis and Forecasts (2012), Vienna Institute for International Economic Studies. March. № 9. P. 76–79.
21. WIIW Current Analyses and Forecasts (2012), Vienna Institute for International Economic Studies. February. № 7. P. 72-75.

References

1. Agrarnyi sektor Rumynii razvivaetsia. *Rumyniia segodnia : internet-sait. 2012. 31 marta*. URL: <http://romania-today.ru/news/economy/2012/03/31/agrarnyjsektor-rumynii/> (data zvernennia: 14.03.2018).
2. Kornienko O.O. (2014), Analiz regionalnoyi migratsiinoyi asymetriyi v krayinakh Skhidnoyi Evropy. *Globalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. Mykolayivskiy natsionalnyi universytet imeni V. O. Sukhomlynskogo. S. 959-964.
3. Kulykova N. (2011), Uroki mirovogo krizisa v Vostochnoi Europe // *Svobodnaia mysl*. № 7–8. S. 31-48.
4. Naselenie Rumynii. Departament po ekonomicheskim i sotsialnym voprosam OON: Otdel narodonaseleniia. URL: <https://countrymeters.info/ru/Romania> (data zvernennia: 12.06.2018).
5. Strany Tsentralnoi i Vostochnoi Evropy – novye chleny Evropeiskogo Soyuza: problemy adaptatsii (2010) / pod red. S. Glinkinoi, N. Kulikovoi In-t ekonomiki RAN. M. Nauka. 495 s.
6. Book Review (2009), Romania and the European Union: how the weak vanquished the strong. Manchester : Manchester Univ. Press, 304 p.
7. Cum se traduce raportul MCV pentru politicienii de la București. Cum să spui că sprijini lupta anticorupție când pe ușa din dos vii cu ordonanțe de urgență care subminează combaterea corupției? URL: <https://republica.ro/cum-se-traduce-raportul-mcv-pentru-politicienii-de-la-bucuresti-cum-sa-spui-ca-sprizini-lupta-anticoruptie> (data zvernennia: 14.03.2018).
8. Discursul presidintelui Romaniei, Traian Basescu, la conferinta "Viitorul Schimbarii Sociale", (2009). URL: <https://www.ziuaconstanta.ro/informatii/admini-stratia-prezidentiala/discursul-presidintelui-romaniei-traian-basescu-la-conferinta-viitorul-schimbarii-sociale-51330-257492.html> (data zvernennia: 12.03.2018).
9. Eurostat (2018), Minimum wage statistics. Eurostat statistics explained. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Minimum_wage_statistics (data zvernennia: 10.04.2018).
10. Ganev V.I. (2012), Romania and the European Union: how the weak vanquished the strong // *Southeast European and Black Sea Studies*. March. Vol. 12, iss. 1. P. 194-206.
11. International Organization for Migration. URL <https://www.iom.int/> (data zvernennia: 14.06.2018).

12. Iohannis: Trimit legile justiției la CCR și sesizez Comisia de la Veneția. CCR să nu se grăbească. URL: <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/iohannis-trimit-legile-justitiei-la-ccr-si-sesizez-comisia-de-la-venetia-ccr-sa-nu-se-grabeasca-922153> (data zvernennia: 07.05.2018).
13. Marinescu E. (2018), România a atras de pe piețele financiare internaționale 1,75 miliarde de euro. *România Liberă*. 16.01.
14. Nicolov N. 10 ani de la aderarea României la UE. URL: <http://qvorum.ro/10-ani-de-la-aderarea-romaniei-la-ue/> (data zvernennia: 12.06.2018).
15. Procurorul șef Laura Codruta Kovesi, dezvaluiri despre dosarele deschise la DNA. Ce spune despre cazurile Oprescu și Ponta. URL: <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/codruta-kovesi-face-dezvaluiri-cate-dosare-inregistrate-la-dna-au-fost-deschise-in-acest-an-cu-ajutorul-sri.html> (data zvernennia: 07.05.2018).
16. Răspunsul Comisiei Europene la scrisoarea lui Liviu Dragnea și Călin Popescu Tăriceanu: Suntem foarte bine informați despre mizele care sunt în joc. URL: https://adevarul.ro/news/eveniment/raspunsul-comisiei-europene-scrisoarea-liviu-dragnea-calin-popescu-tariceanu-1_5a69f5e2df52022f75da2ed7/index.html (data zvernennia: 14.03.2018).
17. Romania's economy: Buckle up (2011). *The Economist*, December 10. P. 42.
18. Sinn H.-W. Introduction (2011). *CESifo Forum*, Vol. 12, № 3. URL: <http://www.cesifo-group.de/portal/pls/portal/docs/1/1213481>(data zvernennia: 14.03.2018).
19. Viitorul Europei este viitorul României. Care este direcția Uniunii Europene după Brexit? URL:<https://timis.usr.ro/viitorul-europei-romaniei-directia-uniunii-europene/> (data zvernennia: 12.06.2018).
20. WIIW Current Analysis and Forecasts (2012), Vienna Institute for International Economic Studies. March. № 9. P. 76–79.
21. WIIW Current Analyses and Forecasts (2012), Vienna Institute for International Economic Studies. February. № 7. P. 72-75.